

בדין מגדר ומקל א"א

הרבי גאלדוויכט / ראש ישיבת "כרם ביבנה"

(א) סנהדרין ג' י, תנא עד שיברך שם בשם כו'. כתוב רשיי לקמן ס' י, א' דרמביי דדריש מبنקבו דמקל אביו ואמו בכינוי פטור, לית לי' דבעין במגדף שב"ש אלא ביתברך יוסי נמי חייב. אבל בחידוש הר"ן כ' דהא דרמביי הוא אפילו אי דרשנן מبنקבו דבעין במגדף שם בשם, דכיון שסמכ נקיבות שם אצל מיתה לימד על כל המומתין שאינן חייבות אלא בנקיות השם. וכצ"ל בדעת הר"ם שפסק בפ"ב מה' עכו"ם דמגדף אינו חייב עד שיברך שם בשם, וופsol בפ"ה מה' מרדים דמקל אביו ואמו בכינוי פטור.

והנה דעת הר"ם דחייב אם מברך בשם מן השמות שאינן נמחקין, וצ"ל דכיון דבקרא דבנוקבו שם לא כתיב שהמ"י סגי בשמות שאינן נמחקין שגם הון קראים שמות ולא כינויין, ולא דמי לשם המתברך דכתיב שהמ"י בהדייא ונוקב שם ה', וצ"ל שם"כ במקל א"א שאינו חייב עד שיקל בשם מן השמות המיוחדים, כוונתו, המיוחדים שלא להמזק, וכןו שכותב במגדף בפ"ב ה"ט דאיינו גסקל עד שיברך בשם מן השמות המיוחדים, וכן מובהר בדרכיו בפייה"מ שבועות פ"ד שכותב, והמחלוקת בין ר"ם וחכמים בכינויין בלבד ובחונן ורוחם שוכר אחרים אם אבל אלף דלית יוד הא ושין דלית וצבא' אצ"ל כי הם שמות מיוחדים וכן אבל יקלל אלף מגלה אקרוא דבנוקבו שם דהינו אפילו כינויין, דא"כ נימא גם לרבען דקרה دونוקב שם ה' מגלה אבנוקבו דהינו שהמ"י, וצ"ע בזה.

ובמתני' שבועות ל"ה, א' תנין המקל בכולן חייב דברי ר"ם וחכמים פוטריין, ופירש"י מברך את ה' באחד מהן כו' שזהו חיובו כשמקל שם. ומזה הביא רשיי דינה דשב"ש מוכחה למפרש מתני' בכולן דזק ולענין שם המברך, הרי לרבען בעי' שהמ"י גם במברך ולר"ם סגי בכינויין, וכן הביא בס"מ דעת הרמ"ה. והוא דמייתוי' עלה בגמ' ברייתא דסוגין ת"ר איש איש כי יקלל כו'

וחוכך"א על שם"י במתנה כו', אע"ג דמחולקתם בבריתאות הוא בשם המתברך, הינו משומן דהא בהא תלי', דלר"מ מגלה קרא דכי יקלל דבנקבו נמי בכינויין זולדרבנן מגלה קרא דונוקב היינו שהמ"י, ולשיטת הר"מ צ"ל דምפרש מתנגני' דשבועות בכולן, היינו לכולן ופליגי לענין שם המתברך. והנה שיטת רוש"י בשבועות ל"ז, א, ד"ה בנקבו דולדרבנן אינו חיב בעמל אביו ואמו עד שיקילם בשם מן השמות השיקיל בשם המיויחד, וצ"ל שם"כ לקמן סי'ו א, עד שיקילם בשם מן השמות הgambarוין, כונתו ליום הא ואלף דלית. וכשיטת הר"מ דתורויהו מיקרוי שם"י. ווקשה מנ"ל דבעי' שהמ"י הוא בקרוא דבנקבו לא כתוב שם"י, דבשלמא אי דדרשי' לה למגדף, אמר' דמתברך גלי אמרברך, אבל אי קאי אמרקלל או"א מנ"ל דבעי' שם"י. ונראה דס"ל דריש' בנקבו לשם חיב נמי' ביתברך יוסי, וממש"כ ריש' Dai לא דריש' בנקבו לשם חיב נמי' ביטברך יוסי, נראה דס"ל דאפילו מברך ללא שם או כינויו הי קללה, ולפ"ז גם בעכו"ם דל"ב שב"ש חיב נמי' ביטברך יוסי, וכ"כ ביד רמ"ה, וה"ה לענין קריעה שכתבה הר"ן דל"ב שב"ש. והנה תנינן במתנגני' דשבועות, המקלל עצמו וחבירו בכולן עובר בבל"ת, ולשיטת הראב"ד בהשגות פ"ז מסנהדרין דמקלל חבירו אינו לוקה אלא וע"כ הא דקנתני דעובר בל"תacciונין היינו לענין איסורה שלא תקלל בחורש, ומשמע דכינויין מיה בעיןן. ואע"ג דלא כתיב בהאי קרא שם או כינוי, וע"כ דבלאו המכ לא הו קללה כלל, וא"כ ה"ה לענין מגדר אפילו אי ס"ל דל"ב שב"ש, כינוי מיה בעיןן ואינו חיב ביטברך יוסי. ובמאירי גרים בגמ' בהדייא גנו"א הוא דבעי' שב"ש אבל עכו"ם אפילו בכינויו, ולש"י זו צ"ל דל"ר'ם בעיןן שמות שאינן נמחקין בשם המברך, דאל"ה קרא דבנקבו למאי אתה. דלהא דבעי' כינויין במגדף או במקלל אביו ואמו ל"צ קרא, ולשיטת ריש' דבלא שם נמי הוי קללה ע"כ במקלל חבירו עובר אל"ת חרש אפילו بلا שם כלל, וכ"כ ריש' חמורה ד', א, ד"ה לא מצית אמרת דכתיב ל"ת חרש, דמשמע בין קללה סתם בין קללה שבשם. ומכאן תימה לפמש"כ ריש'י שבועות כ"א, א, ד"ה חז"ז, דבמקלל החבירו אינו לוקה אלא בשמה"י, א"כ איך אפיקו כינוין לא בעי', ועוד קשה כיון דריש' מפרש מחולקת ר"מ ורבנן במקלל בכולן, לענין שם המברך, א"כ גם ר"מ סובר דבעי' שב"ש, ולשיטת ריש'י ע"כ לא דריש' בנקבו למקלל או"א ואפיקו המכ בעיןן כינויין לר"מ, ואי הו קללה גם ביטברך יוסי מנ"ל דבעי' שם כל עיקר במקלל אביו ואמו, וצ"ע.

(ב) שם, ס"א הויאל ואיתרבו איתרבו, ופירש"י הויאל ואיתרבו לוזאי פרשתא לכינויין איתרבו לכל האמור בפרשא ובסקילה, לקמן נ"ז, ב, אמרי דעתו"ם שבא על עריות ישראל הויאל וחיובו משום שנתרבה מאיש איש כישראל נידון בדיני ישראל. והחטם ע"כ אין הטעם משום שנתרבה לכל האמור בפרשא, דהרי בפרשא דאיש איש בעריות לא נאמר עונשיין. וחווינן מהכא של שלא נאמר חיובו בפ' ב"ג אלא בישראל, נידון בדיני ישראל. ולפי זה על כינויין ל"צ לטעמא דהואיל ואיתרבו איתרבו דתיפוק לי" דבפ' ב"ג לא כתיב אלא שהמ"י. וצ"ל "Ճצריכי" לטעמא דאיתרבו דמה"ט הו"א דוגם כשבירך בשמה"י יהא נידון בסקילה הויאל ונתרבה לכל האמור בפרשא ונמצא לפי"ז דלפמש"כ תוס' ד"ה ואליבא, דלר' מישא גם רבנן ס"ל דרשא דאיש איש, א"כ נימא לדיחו דאיתרבו לסקילה, וברבירותא כתני נידון בסיקיף, וצ"ל לדומיא דמרבי לדיחו כינויין מגו"א ה"ג ממעט"י סקילה מהאי קרא, וה"ה דמעט"י מהכא שב"ש. והינו דר' מישא ממעט"י עכו"ם מקרא דגו"א מכל מה שנאמר בפסוק זה לישראל. והכי מוכחי פסקי הר"מ שפסק כד' מישא דבן נה נהרג על הכינויין, ומשמע דס"ל דבר"ג ל"ב שב"ש, וה"ה דדרין"פ אליבא דר"מ ממעט"י שב"ש וסקילה מהאי קרא, אלא דדרין"פ אליבא דרבנן לא ממעט"י מגו"א אלא שב"ש והינו משום דבנקבו סמיך לגו"א.

(ג) תוד"ה ועל הכינויים באורה, וכי יכול אתה לכרת כדדרשי' בפסחים ואיכא כרת אכינויין כו'. יש להקשوت, דא"כ אמרי בפסחים דלמ"ד מגדר היינו מברך את ה' איתר ונשא חטא לאגמורין כרת בפסח שני, הא איצטריך לגופי לחיב כרת אכינויין, דאי מקרא את ה' הוא מגדר הו"א שהמ"י זוקא ונראה אמרי לקמן ס' ב, זוכה קדשים בחוץ כרת הוא. ומשני כי אתרו בי' קטלא כי לא אתרו בי' כרת, וכותב המראה"פ בירושלמי פ"ז היה דלפמש"כ הכס"מ פ"ב מעכו"ם ה"ט דעת הר"מ היא מגדר לא בעי התוראה, ע"כ הא דאיכא כרת במגדר היינו בכינויין דבשהמ"י חייב מיתה, וא"כ א"ש דאי ס"ל מגדר היינו מברך את ה' ע"כ דזאיל אכינויין, ואיתר ונשא חטא לפסח שני, ולפי"ז צ"ל דר"מ דמחייב מיתה אכינויין ס"ל מגדר היינו עובד ע"ז וליכא לדידי' כרת במברך את ה', וקרא دونשא חטא היינו מיתה.

וביישלמי איפלו איז איכא כרת אכינויין או לא, ומשמע שנחalker אליבא דרבנן, וקשה למאנן דסביר דליקא כרת אכינויין, קרא דכי יכול למאי אתה, דאוורה ילפי' מלקלים לא תקלל, ובתוס' שבועות לו"ג, א, ד"ה ועל הכינויין

כ', וזאת למד אלקים לא תקלל קדש. איש כי יקלל למ"ל, וכייל דאלצטראיך ליכרת. משמע דלמ"ד א' ל"ת חול צריבי קרא לאזהרה, וא"כ ייל דמ"ד דליקא ברת אכינויין ס"ל א' לא תקלל חול, וכ"כ הרכ"ח בסוגין ועל הכנויין באזהרת ונשא חטאו. אלא דברי התוט' תמהותם, דבחדיא מבואר לקמן ס"ז, א', דאיפילו למ"ד א' ל"ת חול ידע' מהאי קרא אזהרה לברכה"ש מרכטיב לא תקלל ולא כתיב לא תקל. וכן מפוז' בירוי' דאיפילו למ"ד דליקא ברת אכינויין, ס"ל דازהרה דברכה"ש מא' ל"ת.